

УДК 342.5:343.102:351.746.1(477):355.40:

DOI 10.37749/2308-9639-2026-3(279)-1

М. О. ШИЛІН,

головний науковий співробітник науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8169-9324

ЗАКОНОДАВЧА ЗАМІНА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КРИМІНАЛЬНУ РОЗВІДКУ – РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ І СПЕЦСЛУЖБ ЧИ ЙОГО ІЛЮЗІЯ?

У статті досліджується існуюча пропозиція відносно законодавчої заміни оперативно-розшукової діяльності на так звану кримінальну розвідку шляхом прийняття Верховною радою України Закону України «Про кримінальну розвідку».

За результатами аналізу аргументів її ініціаторів та прихильників, а також опонентів висловлюється авторське бачення щодо цього. Зокрема, обґрунтовується, що такий підхід до вирішення проблеми посилення спроможностей вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб у сфері забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю є хибним.

По-перше, сама назва такого Закону «Про кримінальну розвідку», як і така ж саме назва діяльності правоохоронних органів і спецслужб України з отримання упереджувальної інформації у сфері боротьби із злочинністю, вважається не коректною, оскільки суб'єктами кримінальної розвідки, виходячи із наукового тлумачення словосполучення «кримінальна розвідка», є не відповідні оперативні підрозділи правоохоронних органів і спецслужб України, а певні структурні елементи кримінальних (злочинних) угруповань. По-друге, діяльність із здобування інформації щодо підготовки фактів і ознак вчинення злочинної діяльності та причетних до неї осіб, яку здійснюють визначені законом вищезазначені державні інституції України, може мати назву «антикримінальна розвідка» або «поліцейська розвідка» чи «правоохоронна розвідка», а не «кримінальна розвідка».

Проте, на відміну від таких різновидів оперативно-спеціальної діяльності як контррозвідувальна діяльність (КРД) і спеціальна антикримінальна діяльність (САД), їй не притаманні такі заходи як профілактика та припинення відповідно розвідувально-підривної та злочинної діяльності, тобто вона має обмежене призначення, оскільки виконує лише одну функцію – інформаційну (задоволення певних інформаційних потреб). Тому пропозиція законодавчої заміни ОРД, яка на сьогодні, згідно чинного законодавства, розглядається родовою категорією по відношенню до КРД і РД, на кримінальну розвідку вважається неприйнятною як з позиції теорії, так і оперативної практики. Замість належного реформування нормативно-правового визначення і забезпечення спеціальної діяльності правоохоронних органів і спецслужб України як специфічного механізму протидії загрозам національній безпеці і боротьби із злочинністю, особливо в сучасних умовах відбиття широкомасштабної військової агресії РФ, по суті створюється ілюзія вирішення зазначеної проблеми.

З метою усунення існуючих на сьогодні прогалин, неузгодженостей, протиріч та інших

недоліків чинного законодавства при визначенні і нормативно-правовому регулюванні спеціальної діяльності правоохоронних органів і спецслужб України із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю, пропонується розробити проект Закону України «Про спеціальну антикримінальну діяльність» та прийняти його Верховною радою України взамін Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». В цьому НПА, зважаючи на те, що САД, поряд з КРД і РД є складовою оперативно-спеціальної діяльності, визначити дефініцію «спеціальна антикримінальна діяльність», організаційно-правові засади зазначеного різновиду діяльності правоохоронних органів і спецслужб України у сфері боротьби із злочинністю, а також надати суб'єктам САД для отримання упереджувальної інформації щодо підготовки і скоєння злочинів та причетних до них осіб право проводити розвідувальні заходи.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, кримінальна розвідка, антикримінальна розвідка, поліцейська розвідка, правоохоронна розвідка, забезпечення національної безпеки, боротьба із злочинністю, спеціальна антикримінальна діяльність.

Постановка проблеми. Необхідність посилення Україною протидії загрозам національній безпеці та боротьби із злочинністю в сучасний період, який характеризується складною оперативною обстановкою, пов'язаною з відбиттям широкомасштабної збройної агресії РФ, вимагає удосконалення законодавчого забезпечення діяльності вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб.

Відповідно до пункту 1.7.1 Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 року № 792-р, передбачена модернізація правових засад оперативно-розшукової діяльності (надалі – ОРД) шляхом прийняття до кінця 2025 року Закону України «Про кримінальну розвідку» [1]. Проте як свідчить попередній аналіз існуючих джерел одностайної думки щодо доцільності цього в науковому середовищі не має. Актуальність і важливість удосконалення законодавчого забезпечення діяльності вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб України, зважаючи на зазначене, зумовлює потребу проведення додаткового комплексного дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання законодавчого визначення і регулювання кримінальної розвідки в Україні та можливої заміни нею оперативно-розшукової діяльності були предметом дослідження вітчизняними науковцями на протязі останніх

десяти років, зокрема їй присвятили свої праці С. В. Албул, Т. І. Блистів, М. Л. Грібов, О. О. Гриньків, О. Є. Користін, О. В. Манжай, П. О. Мельник, Р. Л. Степанюк, Д. В. Веденєєв, О. Г. Семенюк, Є. О. Жицький, К. Ю. Ісмаїлов, А. М. Притула, О. О. Подобний, С. І. Халимон та інші. При цьому одні з них виступають її прибічниками, а інші противниками такого підходу до удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб.

Метою статті є встановлення, за результатами аналізу наявних джерел, достатньої обґрунтованості пропозиції щодо законодавчої заміни оперативно-розшукової діяльності на кримінальну розвідку шляхом прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку».

Завдання дослідження:

- проаналізувати існуючі публікації ініціаторів законодавчої заміни оперативно-розшукової діяльності на кримінальну розвідку, їх прихильників та опонентів, а також проект Закону України «Про кримінальну розвідку», що розглядався на 9 сесії IV скликання Верховної ради України [2] та «Парламентське дослідження щодо законодавчого забезпечення функціонування кримінальної розвідки» [3];
- висловити авторське бачення щодо доцільності таким шляхом провести реформування чинного законодавства з правового визначення і регулювання спеціальної діяльності вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Виклад основного матеріалу. Ідея заміни Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» на Закон України «Про кримінальну розвідку» не нова. Вже неодноразово пропонувалися реформи щодо такої заміни, яка нібито відображає підходи учених і практики країн Європейського Союзу.

Так, зокрема, ще у 2006 році народним депутатом Жижко С. А. був розроблений проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку» (реєстр. № 9187 від 02.03.2006), який розглядався Верховною радою України на 9 сесії IV скликання [2], проте законодавчої підтримки він не отримав.

Для розуміння яка ідеологія концепції була покладена в основу даної пропозиції з прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» вважається за доцільне більш детально зупинитись на розгляді зазначеного законопроекту.

Як зазначалося в пояснювальній записці до проєкту, «Необхідність прийняття цього закону зумовлена потребою законодавчого забезпечення діяльності та підвищення ефективності роботи спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України і спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України, які здійснюють розвідувальну діяльність в інтересах національної безпеки України у сфері протидії організованій злочинній діяльності, корупції, зрощення бізнесу і політики, «тінізації» національної економіки». ...«Метою даного законопроекту є визначення правових та організаційних основ здійснення кримінальної розвідки з метою захисту особи, держави і суспільства від організованої злочинної діяльності та корупції» [2].

На погляд ініціатора, прийняття даного законопроекту забезпечить створення правових основ діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю та забезпечать інформування суб'єктів забезпечення національної безпеки України розвідувальною інформацією, необхідною для оперативного прийняття виважених управлінських рішень у сфері протидії

організованій злочинній діяльності, корупції, зрощення бізнесу і політики, «тінізації» національної економіки [2].

Сам законопроект складався з 14 статей. У ньому було наведено визначення поняття «розвідувальна діяльність», «внутрішня розвідка», «кримінальна розвідка» таким чином:

– **розвідувальна діяльність** – діяльність, яка здійснюється спеціальними засобами і методами з метою забезпечення визначених законодавством споживачів розвідувальною інформацією, сприяння реалізації та захисту національних інтересів і протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам національної безпеці України;

– **внутрішня розвідка** – розвідувальна діяльність, що здійснюється усередині власної країни;

– **кримінальна розвідка** – форма внутрішньої розвідки, вид діяльності державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, яка здійснюється шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т. ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам України від організованої злочинності, поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики.

Було також визначено мету і завдання кримінальної розвідки, підстави для її здійснення, її правову основу та принципи.

Так, «метою кримінальної розвідки є своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам України від організованої злочинності, поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу та політики шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Завданнями кримінальної розвідки є:

– добування, аналітична обробка та надання визначеним даним законом органам

державної влади інформації про стан та можливий розвиток організованої злочинності та корупції в державі для її використання в законодавчій, правоохоронній та виконавчій діяльності держави;

- сприяння спеціальними заходами здійсненню державної політики України з викорінення організованої злочинності з економічної, соціальної та гуманітарної, інформаційної, екологічної, науково-технологічної, енергетичної та політичної сфер суспільства, ліквідації корумпованості в діяльності органів державної влади, відмежування їх від бізнесу, зменшення тінізації економіки;

- протидія діяльності організованих злочинних угруповань, проникненню їх членів до органів державної влади та поширенню їх впливу на процеси, що відбуваються в державі та суспільстві;

- запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку організованої злочинності та корупції, упередження явищ і чинників, що ними викликаються і створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України;

- розробка і реалізація заходів із нейтралізації та ліквідації організованих злочинних угруповань, створення необхідних умов для їх викриття іншими оперативно-розшуковими та кримінально-процесуальними засобами;

- сприяння спеціальними заходами здійсненню державної політики України в економічній, політичній, воєнній, військово-технічній, екологічній та інформаційній сферах, зміцнення обороноздатності, економічного і науково-технічного розвитку;

- участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю, в тому числі з тероризмом та іншими формами екстремістської діяльності, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, торгівлею людьми, незаконною міграцією.

Підставами для проведення кримінальної розвідки є встановлення під час оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності органів внутрішніх справ, Служби безпеки України,

розвідувальних органів України відомостей про підготовку чи встановлення з боку організованих злочинних угруповань впливу на соціально-економічні процеси, що відбуваються в окремих регіонах, галузях та об'єктах економіки, фінансових установах, втягнення ними в злочинну діяльність державних службовців, що створює загрозу національним інтересам і національній безпеці України, а також отримання зазначених відомостей від інших органів державної влади, установ, підприємств, організацій або громадян» [2].

Отже, виходячи з аналізу змісту даного законопроекту, прийняттям Закону «Про кримінальну розвідку» переслідувалося посилення спроможностей МВС і СБ України для боротьби з організованою злочинністю у сфері економіки шляхом введення нової форми діяльності державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, а не передбачалася відмова від такого різновиду спеціальної діяльності як ОРД та скасування відповідного закону України на відміну від сучасних пропозицій.

Подібну позицію щодо прийняття Закону «Про кримінальну розвідку» та призначення цього різновиду спеціальної діяльності займали до певного часу О. Користін і С. Албул, які у 2015 році опублікували свою Концепцію розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. Доцільність її розроблення ними обґрунтована тим, що «розвідувальна діяльність оперативних підрозділів ОВС здійснюється у наступних напрямках – особиста розвідка, агентурна розвідка, технічна розвідка, аналітична розвідка. В системі МВС України розвідувальні функції виконують підрозділи утвореного Департаменту кримінальної розвідки, Департаменту оперативної служби та Департаменту оперативно-технічних заходів. Крім цього на тактичному рівні розвідувальна діяльність притаманна окрім того й іншим оперативним підрозділам ОВС за напрямками роботи» [4, с. 158-163; 5, с. 107; 6, 161-165].

За твердженням С. В. Албулі, «розроблення даної Концепції забезпечить створення правових основ діяльності оперативних

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

підрозділів органів внутрішніх справ України, які здійснюють розвідувальну діяльність в інтересах кримінального судочинства та забезпечать інформування суб'єктів забезпечення національної безпеки України розвідувальною інформацією, необхідною для оперативного прийняття виважених управлінських рішень у сфері протидії злочинності». А законопроект «Про кримінальну розвідку», на погляд цього науковця, має визначати мету і завдання кримінальної розвідки ОВС, підстави, правову основу та принципи її здійснення, суб'єктів та їх повноваження, порядок надання розвідувальної інформації і захисту відомостей про кримінальну розвідку, а також містити вичерпний перелік розвідувальних заходів (без розкриття тактики їх проведення). Його розроблення, як він вважає, має теоретичне і практичне значення, тому, що «По-перше, сприятиме подальшому науковому пошуку у галузі протидії злочинності та перегляду парадигми оперативно-розшукової діяльності. По-друге, поверне наступальний, упереджувальний характер діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у стратегічних та тактичних напрямках протидії злочинності. По-третє, забезпечить комплексне, постійне надходження розвідувальної інформації з метою виконання завдань кримінального судочинства. Вважаємо, що напрями означеної Концепції у повній мірі співпадають з напрямками реформування органів внутрішніх справ України та їх правового забезпечення, Євроінтеграційному курсу нашої держави» [5, с. 107; 6, 161-165].

У одній із своїх спільних публікацій Д. Веденєєв і О. Семенюк зауважують, що «відповідно до усталених у теорії й практиці оперативно-розшукової діяльності понять, кримінальна розвідка є складовою оперативно-розшукової діяльності, являє собою вид діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України з пошуку, отримання, фіксації, оцінювання, прогнозування та використання інформації за допомогою системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних

засобів, спрямований на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних кримінальних загроз суспільній безпеці, захист особи, держави і суспільства від протиправних посягань» [7, с. 25].

А у іншій, на їх погляд, «Практика протидії організованих злочинності підтвердила доцільність унормування інституту кримінальної розвідки на рівні ухвалення відповідного закону України та Концепції кримінальної розвідки (узгодженої з новітніми загальнодержавними доктринальними, концептуальними документами у сфері захисту національної безпеки» [8, с. 5].

Прихильники підходу модернізації чинного законодавства шляхом заміни Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» на Закон України «Про кримінальну розвідку» А. Притула, С. Халимон, і О. Гриньків, посилаючись на європейський досвід, зокрема Литви, Німеччини, Франції та Великої Британії, де кримінальна розвідка інтегрована у правоохоронну діяльність і має законодавче закріплення, наголошують, що хоча певні положення зазначеної вище концепції в Україні з часом застаріли та втратили сенс, але переважна більшість з них все ж залишаються актуальними й досі [9, с. 65-79].

23 серпня 2024 року, розпорядженням Кабінету Міністрів України № 792-р, як вже зазначалося нами вище, було затверджено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 рр. Відповідно до пункту 1.7.1 цього плану передбачена модернізація правових засад оперативно-розшукової діяльності (надалі – ОРД) шляхом «розроблення та подання до Верховної Ради України законопроекту про кримінальну розвідку (Criminal Intelligence) як систему гласних і негласних пошукових, розшукових заходів і засобів, що ґрунтуються на аналітиці (кримінальний аналіз, правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (ILP - модель), спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення та нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Забезпечення з

урахуванням мети поступової адаптації законодавства України до права (*acquis*) ЄС поетапної трансформації оперативно-розшукової діяльності до кримінальної розвідки, установлення чітких критеріїв її відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності» [1].

А планом пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів від 18.02.2025 року № 131-р. було продубльовано ініціативу щодо розробки і подання Уряду законопроекту «Про кримінальну розвідку» (п. 50) [10].

Розробка і прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» сучасними ініціаторами обґрунтовується тим, що в умовах сьогодення ОРД балансує між розвідувальною та кримінальною процесуальною діяльністю, а прийнятий ще у 1992 році Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» є фактично морально застарілим, незважаючи на внесення до нього постійних змін і доповнень. У зв'язку з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, ОРД органів внутрішніх справ втратила наступальний характер. Ці обставини і створюють необхідність оновлення чинного законодавства та переходу до нової моделі – кримінальної розвідки [11; 12; 9].

Після зазначених вище розпоряджень Кабінету Міністрів щодо кримінальної розвідки в Україні спостерігається певне зростання публікаційної активності та організаційних заходів на підтримку її законодавчої формалізації. Так, зокрема, 21.05.2025 року в Національній академії внутрішніх справ відбувся круглий стіл «Нові підходи до безпеки» [13], в ході якого було обговорено законопроект «Про кримінальну розвідку» та «Парламентське дослідження щодо законодавчого забезпечення функціонування кримінальної розвідки» – довідковий інформаційно-аналітичний матеріал, підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України. Як зазначено в цьому документі викладені в ньому інформація та позиція, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб [3].

Аналіз зазначеного документу свідчить про наявність в ньому певних алогізмів і суперечностей. Так, метою зазначеного дослідження авторами задекларовано «обґрунтування концептуальних і правових засад запровадження в Україні сучасної системи кримінальної розвідки як складової сектору безпеки і оборони, з урахуванням ситуації, обумовленої правовим режимом воєнного стану» [3]. Виходячи зі змісту дослідження, кримінальна розвідка ними розглядається як різновид державної діяльності. Але вона не є і не може бути складовою сектору безпеки і оборони. Відповідно до п. 1 статті 12 Закону України «Про національну безпеку» «Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки». А згідно з п. 2 Закону «до складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику» [14]. Тобто сектор безпеки і оборони утворюють відповідні суб'єкти, насамперед правоохоронні органи і спецслужби, зокрема розвідувальні органи, а не їх діяльність.

Поряд з цим авторами зазначеного дослідження з одного боку наголошується, що «Ухвалення цього законопроекту очікувано сприятиме забезпеченню, з урахуванням

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

мети поступової адаптації законодавства України до права ЄС, поетапної **трансформації оперативно-розшукової діяльності до кримінальної розвідки**» (виділено Ш. М.) З іншого, ними стверджується, що «Загалом кримінальна розвідка являє собою **важливу складову оперативно-розшукової діяльності** (виділено Ш. М.) щодо пошуку, отримання, фіксації, оцінювання, прогнозування та використання інформації за допомогою системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у тому числі з використанням оперативних та оперативно-технічних засобів, які спрямовані на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних кримінальних загроз, захист особи, держави і суспільства від злочинності» [3].

Стверджуючи, що кримінальна розвідка є складовою ОРД дослідники не виключно керувались попередньою позицією законодавця, яку він займав при визначенні поняття ОРД в першій редакції Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», де зазначалося, що ОРД це – «система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюється із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [15]. Але у 2020 році у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про розвідку» [16] поняття «оперативно-розшукова діяльність» зазнало зміни – з його змісту було вилучено слово «розвідувальних». Якщо ж і надалі дотримуватись позиції, що кримінальна розвідка є складовою ОРД то виникає слушне запитання навіщо законодавчо замінити цілу систему, якою є ОРД, її одним, хоча й важливим складовим елементом? Чи не доцільніше для удосконалення її нормативно-правового забезпечення внести необхідні зміни до чинних Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідку»?

У жовтні 2025 року Департамент комунікації МВС України поінформовав громадськість, що заступник міністра внутрішніх справ Олексій Сергеев під час зустрічі з міжнародною делегацією заявив, що Міністерство

внутрішніх справ України розробляє новий законопроект про кримінальну розвідку, який має на меті реформувати радянські підходи до ОРД та замінити їх на сучасну європейську модель [17].

Такий кардинальний спосіб реформування чинного законодавства України з визначення і регулювання спеціальної діяльності вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб як заміна ОРД на кримінальну розвідку його ініціатори і прибічники обґрунтовують необхідністю посилення спроможностей зазначених державних інституцій з попередження загроз національній безпеці, активізації боротьби із злочинністю. При цьому стверджують, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність є морально застарілим, ОРД в сучасний період втратила актуальність через появу інституту негласних слідчих (розшукових) дій з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу, пов'язуванням процесу реалізації прав оперативних підрозділів з його положеннями. Посилаючись на міжнародний досвід з цього питання, зокрема Литви, вони заявляють, що Заміна ОРД на кримінальну розвідку нібито відображає західні практики, сприяє забезпеченню поступової адаптації законодавства України до права ЄС [18; 6; 19; 20; 4; 21; 7; 9].

У свою чергу противник прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» П. Мельник, на наш погляд, слушно заявляє, що «Литовський закон «Про кримінальну розвідку» по суті перейменував ОРД, зберігши її організаційну природу. Це свідчить про те, що дискусія щодо кримінальної розвідки в Україні є переважно термінологічною, а не сутнісною. Спроба замінити ОРД на кримінальну розвідку є підміною суті проблеми та, фактично – вибором хибних шляхів її вирішення. Це може бути продиктовано бажанням модернізувати законодавство через зовнішнє наслідування, а не через внутрішню потребу, що призведе до дестабілізації системи без реального функціонального покращення» [22].

Ми повністю підтримуємо позицію цього науковця, що «Беззастережне запозичення зарубіжного досвіду у сфері

оперативно-розшукової діяльності є не лише недоцільним, але й потенційно шкідливим. Кожна правова система формується під впливом унікальних історичних, соціальних, політичних та культурних чинників, що обумовлює специфіку підходів до організації правоохоронної діяльності. Тому бездумне перенесення чужих моделей на вітчизняний ґрунт без критичного аналізу та адаптації до національних реалій є контрпродуктивним» [22]. Тим більш, що заміна ОРД на кримінальну розвідку, створює ілюзію реформи, а не вирішує існуючих проблем, оскільки «замість ґрунтовної модернізації пропонується лише поверхневий ребрендинг, що відвертає увагу від реальних недоліків – правових колізій та прогалин» [22].

Як показує детальний аналіз, сутність, завдання, принципи та методи діяльності правоохоронних органів і спецслужб України із забезпечення національної безпеки і боротьби зі злочинністю, визначені в чинному Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», так само як і в Законі Литви «Про кримінальну розвідку», на який посилаються і вважають еталоном для України ініціатори зазначених законодавчих змін, попри різні назви є функціонально тотожними. Відмінності ж здебільшого стосуються термінології та окремих незначних організаційних нюансів, а не фундаментальних підходів до визначення і регулювання негласної роботи відповідних суб'єктів [23, с. 13].

Відтак, на погляд М. Гнетневої і П. Мельника, з якими повністю погоджуємось, тенденція до радикальної реформи, сутність якої зводиться до відмови від ОРД та її заміни на іноземну модель – кримінальну розвідку без належної оцінки сумісності останньої з українською правовою системою, є особливо небезпечною. Її запровадження не лише суттєво обмежить можливості відповідних суб'єктів у запобіганні й боротьбі зі злочинністю, але й створить певні проблеми прогалини в системі забезпечення національної безпеки» [22].

Слід також додати, що так звана кримінальна розвідка, якою пропонують замінити ОРД, на наш погляд, виходячи із

загальновизнаного тлумачення розвідки як діяльності зі збору розвідувальної інформації відносно певного об'єкту, полягає лише у пошуку джерел і носіїв та безпосередньому добуванні інформації відносно можливої підготовки скоєння кримінальних правопорушень та причетних до них осіб, що досягається правоохоронними органами переважно завдяки їх оперативному проникненню в злочинне середовище. Таким чином кримінальна розвідка виконує тільки одну з багатьох функцій відповідних суб'єктів і не охоплює весь спектр їх діяльності протидії (боротьби) із злочинністю.

Ми погоджуємось з науковцями і з висновком, що «за своєю формою та змістом кримінальна розвідка в запропонованих проектах і оперативно-розшукова діяльність, що регламентується чинним Законом України, суттєво не відрізняються. Вони виконують ідентичні завдання, здійснюються тотожними методами та базуються на тотожних принципах» [22], а тому вважаємо, що ідея заміни ОРД на кримінальну розвідку в Україні не є достатньо обґрунтованою та розробленою. Спроба заміни на законодавчому рівні словосполучення «оперативно-розшукова діяльність» на «кримінальну розвідку» створює ілюзію реформи, по суті є відволіканням уваги від вирішення нагальної проблеми усунення правових колізій, суперечностей та прогалин в чинному законодавстві, а також необхідності його адаптації до сучасних викликів, поліпшення нормативно-правового регулювання спеціальної діяльності із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю.

Викликає питання і щодо самої назви закону «Про Кримінальну розвідку». Словосполучення кримінальна розвідка складається з двох слів «кримінальна» і «розвідка». Кримінал – (походить від. лат. *criminalis* – злочинний) – це суспільно небезпечне явище, винне, протиправне діяння (злочин або проступок), яке передбачене Кримінальним кодексом і тягне за собою кримінальну відповідальність. «Кримінал – карний злочин» [24, с. 361] Злочин – антисоціальний вчинок людини, що посягає на відносини, що склалися в суспільстві

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

і становить небезпеку суспільному розвитку. «Злочин – суспільне небезпечне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на державний лад України, політичну і економічну систему, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а також інше передбачене Кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, що посягає на правопорядок» [25, с. 614], або злочин – передбачене КК України суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність) вчинене суб'єктом злочину [26, с. 323].

Отже кримінальний означає належність до сфери злочинів, описує діяння, що порушують кримінальний закон, становлять суспільну небезпеку за яке настає відповідальність. Розвідка – діяльність із здобування та аналізу інформації про супротивника, його наміри, сили та засоби і методи. Виходячи з такого тлумачення зазначених термінів кримінальна розвідка – це злочинна розвідка, її суб'єктом є кримінал – певне середовище (кримінальні – злочинні угруповання, окремі злочинці). Як свідчать матеріали оперативної практики СБУ і МВС, окремі кримінальні угруповання мають у своїй структурі підрозділи, які займаються здобуванням для потреб криміналітету різнопланової інформації про об'єктів їх зацікавленості, насамперед щодо правоохоронних органів та їх діяльності, застосовуючи для цього такі негласні заходи як оперативне проникнення в зазначені державні інституції, ведення візуального спостереження за їх співробітниками, застосування технічних засобів для негласного зняття інформації. Таким чином суб'єктами кримінальної розвідки виступають кримінальні структури та їх відповідні підрозділи. Для оперативних підрозділів правоохоронних органів України кримінальна розвідка є відповідним об'єктом. З метою виявлення зазначеної діяльності правоохоронні органи здійснюють комплекс заходів, що носять розвідувальний характер і в сукупності утворюють діяльність, яка в залежності від суб'єкта проведення може мати різні назви. Так, наприклад для оперативних підрозділів органів внутрішніх справ її можна назвати

поліцейською розвідкою, а для інших – правоохоронною розвідкою чи антикримінальною розвідкою.

До речі окремими науковцями вже було запропоновано назвати спеціальну діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ із здобування інформації розвідувального характеру для організації боротьби з організованою злочинністю не кримінальною розвідкою, а поліцейською розвідкою або правоохоронною розвідкою.

Так, зокрема в одній із своїх публікацій Т. І. Блистів, досліджуючи особливості формування системи так званої національної внутрішньої розвідки, звертає увагу, що цю специфічну діяльність правоохоронних органів більшість вчених-правників називають кримінальною розвідкою або поліцейською розвідкою. Водночас, на її погляд «було б логічним називати цей вид розвідки – правоохоронною, оскільки суб'єктами її здійснення є виключно правоохоронні органи» [20, с. 166].

А інші науковці О. Манжай і Є. Жицький за результатами проведеного аналізу змісту термінів «кримінальна розвідка» та «оперативне обслуговування дійшли висновку, термін «кримінальна розвідка» співвідноситься з терміном «Intelligence-Led Policing», який в дослівному перекладі означає – поліцейська діяльність, керована розвідувальною інформацією [27].

В залежності від сфери діяльності та об'єкта розвідка може бути політичною, економічною, військовою, науковою тощо. Наукова розвідка – науковий пошук, наукове дослідження з будь якого питання. Розвідка як діяльність спеціальних служб і правоохоронних органів є специфічною системою, яка передбачає наявність таких обов'язкових елементів – заходів зі створення розвідувальних позицій (умов) для отримання необхідної інформації та заходів з безпосереднього отримання такої інформації. До перших відносяться пошук джерел і носіїв інформації, залучення осіб до негласного співробітництва, агентурне та технічне проникнення на певні об'єкти, середовище. До других – застосування форм і методів безпосереднього добування інформації

(вивідування, опитуванні, спостереження та ін.)

У контексті досліджуваного нами предмету діяльність із здобування інформації щодо підготовки фактів і ознак вчинення злочинної діяльності та причетних до неї осіб може мати назву «антикримінальна розвідка» або «поліцейська розвідка» чи «правоохоронна розвідка». Водночас, слід мати на увазі, що антикримінальний розвідці («поліцейській розвідці» чи «правоохоронній розвідці») як діяльності, на відміну від таких різновидів оперативно-спеціальної діяльності як контррозвідувальна діяльність (КРД) і спеціальна антикримінальна діяльність САД), не притаманні такі заходи як профілактика та припинення відповідно розвідувально-підривної та злочинної діяльності, тобто вона має обмежене призначення, оскільки виконує лише одну функцію – інформаційну (задоволення певних інформаційних потреб).

У зв'язку з цим, на наш погляд, пропозиція законодавчої заміни ОРД на кримінальну розвідку («поліцейську розвідку» чи «правоохоронну розвідку»), у разі її реалізації, не посилить спроможності, а навпаки звузить можливості суб'єктів боротьби зі злочинністю – спеціальних та правоохоронних органів України із забезпечення національної і громадської безпеки.

Помилковою вбачається і пропозиція, що вирішенням цієї проблеми може бути «модернізація» Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» шляхом внесення до нього змін і доповнень в контексті осучаснення правового регулювання ОРД, яка на сьогодні, згідно з чинним законодавством, ще розглядається родовою категорією по відношенню до КРД і РД, у відповідності до нових завдань правоохоронних органів і спецслужб України.

На наш погляд, «ОРД в дійсності є лише одним з елементів негласної – оперативної діяльності (надалі – ОД). Останню як відповідну систему, окрім ОРД складають: оперативно-пошукова діяльність (ОПД), діяльність з оперативного попередження (ДЗОП) – негласна профілактика; діяльність з оперативного

припинення (ДЗОПР) та діяльність з оперативного нагляду (ДЗОН)» [23, с. 14]. У свою чергу ОД є складовою спеціальної діяльності правоохоронних органів і спецслужб України із боротьби із злочинністю, яку вбачається за можливе назвати спеціальною антикримінальною діяльністю (надалі – САД). А тому з метою удосконалення нормативно-правового забезпечення боротьби із злочинністю вважаємо за доцільне замість чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» розробити і прийняти Верховною радою Закон України «Про спеціальну антикримінальну діяльність», в якому визначити дефініцію «спеціальна антикримінальна діяльність», організаційно-правові засади зазначеного різновиду діяльності правоохоронних органів і спецслужб України із боротьби із злочинністю, зокрема надати суб'єктам САД для отримання упереджувальної інформації щодо підготовки і скоєння злочинів та причетних до них осіб право проводити розвідувальні заходи. А у перехідних положеннях цього нормативно-правового акту передбачити у зв'язку з цим внесення відповідних змін у Закон України «Про розвідку».

Висновки і пропозиції. На підставі вище викладеного вважаємо:

1. Сучасна криміногенна оперативна ситуація в Україні ускладнена широкомасштабною агресією РФ проти нашої держави, необхідність активізації боротьби із злочинністю, протидії іншим загрозам національній безпеці обумовлюють нагальну потребу в посиленні відповідних спроможностей вітчизняних правоохоронних органів і спецслужб, у тому числі шляхом удосконалення чинного законодавства України з визначення і регулювання їх спеціальної діяльності.

2. Існуючі на сьогодні підходи до вирішення зазначеної проблеми, зокрема пропозиції щодо законодавчої заміни ОРД на кримінальну розвідку, прийняття з цієї метою закону України «Про кримінальну розвідку» є недостатньо обґрунтованими з таких причин:

– сама назва такого Закону «Про кримінальну розвідку», як і така ж саме назва діяльності правоохоронних органів і спецслужб

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

України з отримання упереджувальної інформації у сфері боротьби із злочинністю, вважається некоректною, оскільки суб'єктами кримінальної розвідки, виходячи із наукового тлумачення словосполучення «кримінальна розвідка», є не відповідні оперативні підрозділи правоохоронних органів і спецслужб України, а певні структурні елементи кримінальних (злочинних) угруповань;

– діяльність із здобування інформації щодо підготовки фактів і ознак вчинення злочинної діяльності та причетних до неї осіб, яку здійснюють визначені законом вищезазначені державні інституції України, може мати назву «антикримінальна розвідка» або «поліцейська розвідка» чи «правоохоронна розвідка», а не «кримінальна розвідка»;

– на відміну від таких різновидів оперативно-спеціальної діяльності як контррозвідувальна діяльність (КРД) і спеціальна антикримінальна діяльність (САД), їй неприцятанні такі заходи як профілактика та припинення відповідно розвідувально-підривної та злочинної діяльності, тобто вона має обмежене призначення, оскільки виконує лише одну функцію – інформаційну (задоволення певних інформаційних потреб).

3. Оскільки ОРД, згідно з чинним законодавством, розглядається родовою категорією по відношенню до КРД і РД, заміна її на кримінальну розвідку вважається неприйнятною як з позиції теорії, так і оперативної практики. Спроба таким чином реформувати нормативно-правове визначення і регулювання спеціальної діяльності правоохоронних органів і спецслужб України як специфічного механізму протидії загрозам національній безпеці і боротьби із злочинністю, особливо в

сучасних умовах відбиття широкомасштабної військової агресії РФ, є по суті ілюзією вирішення зазначеної проблеми.

4. З метою усунення існуючих на сьогодні прогалин, неузгодженостей, протиріч та інших недоліків чинного законодавства щодо визначення і нормативно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів і спецслужб України у сфері боротьби із злочинністю пропонується розробити проект Закону України «Про спеціальну антикримінальну діяльність» та прийняти його Верховною радою України взамін Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [23, с. 15]. В цьому НПА, зважаючи на те, що САД, поряд з КРД і РД є складовою оперативно-спеціальної діяльності, визначити дефініцію «спеціальна антикримінальна діяльність», організаційно-правові засади зазначеного різновиду діяльності правоохоронних органів і спецслужб України у сфері боротьби із злочинністю, а також надати суб'єктам САД для отримання упереджувальної інформації щодо підготовки і скоєння злочинів та причетних до них осіб право проводити розвідувальні заходи.

5. Для вироблення консолідованої позиції з визначення оптимальних шляхів реформування чинного законодавства України з правового регулювання спеціальної діяльності виконавчих суб'єктів із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю доцільно на базі одного з їх навчальних закладів провести розширену всеукраїнську науково-практичну конференцію за участю провідних науковців-правознавців та фахівців практиків з КРД, РД та САД (оперативних співробітників СБУ, СЗР, МВС, ГУРМО, ДПСУ, ДБР).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text.
2. Про кримінальну розвідку. Проект Закону України № 9187 від 02.03.2006. URL: wl.c.lrada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=27067.
3. Парламентське дослідження щодо законодавчого забезпечення функціонування кримінальної розвідки. URL: research.rada.gov.ua> uploads> documents 21.03.2025.

4. Користін О. Є, Албул С. В. (2015). Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 1. С. 158-163.
5. Albul S. Epistemology intelligence functions operational and investigative activities of internal affairs // The Genesis of Genius : Scientific and educational journal. – Switzerland: Genève, 2014. № 2. p. 103-108.
6. Албул С. В. До питання розроблення концепції кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції : матеріали міжнар. наук. – практ. конф., Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р. Одеса: ОДУВС, 2015. С. 161-165. URL: eprints.cdu.edu.ua/452/1/conf_odesa_2015.pdf; URL: <https://eprints.cdu.edu.ua> > conf_odesa_2015.
7. Веденеев Л., Семенюк О. (2024). Місце й функції кримінальної розвідки у системі забезпечення національної безпеки України. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки. 2024. Вип. 2 (70). С. 23-27. 70 Migration & Law. 2025 Vol. 5 (issue 1); URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.5>
8. Веденеев Д. В., Семенюк О. Г. (2024). Трансформація організаційно-функціонального устрою кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (1991-2019-ті роки). Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2024. № 2. С. 3-7.
9. А. Притула, С. Халимон, О. Гриньків Державна прикордонна служба України як суб'єкт кримінальної розвідки. Національна академія Управління. URL: pat.kyiv.ua/files/issue-5-165-79. Оглядова стаття (Review. article). URL: doi.org/10.32752/2786-5185-2025-5-5-1-65-79; URL: migration.science/mnl/en/issue/view/9.
10. План пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів від 18.02.2025 року № 131-р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2025-%D1%80#Text.
11. Притула А. М. (ред.) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: науково-практичний коментар. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. 236 с.
12. Половніков В. В., Халимон С. І. (2017). Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 3. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/vnapdpcurn_2017_3_4 68 Migration & Law. 2025 Vol. 5 (issue 1).
13. Нові підходи до безпеки: в НАВС обговорили Законопроект «Про кримінальну розвідку». URL: navs.edu.ua/news/novi-pidhodi-do-bezpeki-v-navs-obgovorili-zakonoprojekt-pro-kriminalnu-rozvidku.html.
14. Про національну безпеку. Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.
15. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12 (дата звернення: 25.05.2025).
16. Про розвідку. Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text поточна редакція – Редакція від 15.01.2026, підстава -4684-IX.
17. МВС розробляє закон про кримінальну розвідку. URL: kyivpost.com/uk/post/62147.
18. Албул С. В. Омбудсмен з питань розвідки: досвід Литовської Республіки в контексті становлення кримінальної розвідки в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Випуск № 4, 2025, частина 3, с 123-130.
19. Албул С. В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської республіки). Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 1. С. 11-14.

20. Блистів Т. І. Внутрішня (кримінальна, правоохоронна) розвідка в системі національної безпеки: зарубіжний досвід. Наука і правоохорона. 2017. № 4 (38). С. 165-171.
21. Степанюк Р. Л. Розвідка у криміналістиці й оперативно-розшуковій діяльності. Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка. 2024. Вип. 2 (106), Ч. 1. С. 191-203.
22. Петро Мельник Еволюція та майбутнє оперативно-розшукової діяльності в Україні. URL:doi.org/10.32453/Iaw_border.v5i1.1920.
23. Шилін М. О. Оперативно-розшукова діяльність: вітчизняна наукова думка щодо законодавчого реформування. Юридична України № 2 (278). Київ «Юрінком Прес» 2026. С. 6-18. DOI 10.37749/2308-9639-2026-2(278)-1.
24. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів. /За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубинського – Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. 832 с.
25. Юридична енциклопедія в 6 т / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. К. «Укр. Енцикл.», 1998. Т. 2 Д-Й, 1999. 744 с.
26. Великий енциклопедичний юридичний словник /За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-е вид., перероб. і допов. К: Вид-во «Юридична думка, 2012 10200 с.
27. Манжай О., Жицький Є. (2015). Кримінальна розвідка та її співвідношення з оперативним обслуговуванням. Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică. 2015. № 3/1(13). С. 104-105.

REFERENCES

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). On the Comprehensive Strategic Plan for the Reform of Law Enforcement Agencies as Part of the Security and Defense Sector of Ukraine for 2023-2027: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 273/2023 dated May 11, 2023. Available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2006). On Criminal Intelligence: Draft Law of Ukraine No. 9187 dated March 2, 2006. Available at: wl.c.lrada.gov.ua/pls/zweb2/webpoc4_1?pf3511=27067.
3. Parliamentary research on legislative support for the functioning of criminal intelligence. (2025). Available at: research.rada.gov.ua/uploads/documents/21.03.2025.
4. Korystin, O. Ye., & Albul, S. V. (2015). Concept of development of criminal intelligence of internal affairs bodies of Ukraine. South Ukrainian Law Journal, (1), 158-163.
5. Albul, S. (2014). Epistemology intelligence functions operational and investigative activities of internal affairs. The Genesis of Genius: Scientific and educational journal (Genève, Switzerland), (2), 103-108.
6. Albul, S. V. (2015). On the development of the concept of criminal intelligence by the internal affairs agencies of Ukraine. Conceptual foundations of economic and legal security of the state in the context of European integration: Materials of the international scientific and practical conference (Odesa-Cherkasy, April 28-29, 2015). Odesa: ODUVS, 161-165.
7. Viedienieiev, L., & Semeniuk, O. (2024). The place and functions of criminal intelligence in the system of ensuring national security of Ukraine. Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal sciences, 2(70), 23-27. DOI: doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.5.
8. Viedienieiev, D. V., & Semeniuk, O. H. (2024). Transformation of the organizational and functional structure of criminal intelligence of the internal affairs bodies of Ukraine (1991-2019s). Ukrainian Police Studies: theory, legislation, practice, (2), 3-7.
9. Prytula, A., Khalymon, S., & Hryniv, O. (2025). The State Border Guard Service of Ukraine as a subject of criminal intelligence. National Academy of Management. DOI: doi.org/10.32752/2786-5185-2025-5-5-1-65-79.

10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). Priority Action Plan of the Government for 2025: Approved by the Order of the Cabinet of Ministers No. 131-r dated February 18, 2025. Available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2025-%D1%80#Text.

11. Prytula, A. M. (Ed.). (n.d.). Law of Ukraine «On Operational-Search Activity»: scientific and practical commentary. Khmelnytskyi: NASBGS Publishing House, 236 p.

12. Polovnikov, V. V., & Khalymon, S. I. (2017). Problems of legal regulation of operational-search activity: search for solutions. Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Legal Sciences, (3). Available at: nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_3_4.

13. National Academy of Internal Affairs. (n.d.). New approaches to security: the Draft Law «On Criminal Intelligence» was discussed at NAIA. Available at: navs.edu.ua/news/novi-pidhodi-do-bezpeki-v-navs-obgovorili-zakonoprojekt-pro-kriminalnu-rozvidku.html.

14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). On National Security: Law of Ukraine No. 2469-VIII dated June 21, 2018. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), (31), Art. 241. Available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

15. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). On Operational-Search Activity: Law of Ukraine No. 2135-XII dated February 18, 1992. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (22), Art. 303. Available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.

16. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). On Intelligence: Law of Ukraine No. 912-IX dated September 17, 2020 (Current version as of January 15, 2026). Available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text.

17. The Ministry of Internal Affairs is developing a law on criminal intelligence. Kyiv Post. Available at: kyivpost.com/uk/post/62147.

18. Albul, S. V. (2025). Ombudsman for Intelligence: the experience of the Republic of Lithuania in the context of the establishment of criminal intelligence in Ukraine. Analytical and Comparative Law, (4), Part 3, 123-130.

19. Albul, S. V. (2016). The experience of the Baltic states in the development of criminal intelligence (based on the example of the Republic of Lithuania). South Ukrainian Law Journal, (1), 11-14.

20. Blystiv, T. I. (2017). Internal (criminal, law enforcement) intelligence in the national security system: foreign experience. Science and Law Enforcement, 4(38), 165-171.

21. Stepanyuk, R. L. (2024). Intelligence in criminalistics and operational-search activities. Bulletin of E. O. Didorenko LNU, 2(106), Part 1, 191-203.

22. Melnyk, P. Evolution and future of operational-search activities in Ukraine. DOI: doi.org/10.32453/law_border.v5i1.1920.

23. Shylin, M. O. (2026). Operational-search activity: domestic scientific thought regarding legislative reform. Legal Ukraine, 2(278). Kyiv: Yurinkom Press, 6-18. DOI 10.37749/2308-9639-2026-2(278)-1.

24. Dubynskyi, V. V. (Ed.). (2009). Modern Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: 60,000 words. Kharkiv: «Shkola» Publishing House, 832 p.

25. Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.). (1998-1999). Legal Encyclopedia in 6 volumes. Kyiv: Ukrainian Encyclopedia. Vol. 2 (D-Y), 744 p.

26. Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.). (2012). Great Encyclopedic Legal Dictionary (2nd ed.). Kyiv: Yurydychna Dumka, 1020 p.

27. Manzhay, O., & Zhytskyi, Ye. (2015). Criminal intelligence and its relationship with operational maintenance. Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică, 3/1(13), 104-105.

Shylin M. O. Legislative replacement of operational and investigative activities with criminal intelligence – a reform of the legal regulation of law enforcement and intelligence services, or its illusion?

The article examines the existing proposal to legislatively replace operational and investigative activities (hereinafter referred to as OIA) with the so-called «criminal intelligence» through the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine of the Law of Ukraine «On Criminal Intelligence». Based on an analysis of the arguments presented by its initiators and supporters, as well as its opponents, the author presents his own position on this issue. In particular, it is substantiated that such an approach to solving the problem of strengthening the capabilities of domestic law enforcement agencies and special services in the sphere of ensuring national security and combating crime is flawed.

First, the very title of such a law – «On Criminal Intelligence» – as well as the use of the same term to denote the activities of Ukrainian law enforcement agencies and special services aimed at obtaining preventive information in the field of combating crime, is considered incorrect. According to the scientific interpretation of the phrase «criminal intelligence», its subjects are not the relevant operational units of Ukrainian law enforcement agencies and special services, but rather certain structural elements of criminal groups.

Second, the activity of obtaining information about the preparation of criminal acts, indications of criminal activity, and the persons involved, carried out by the aforementioned state institutions defined by law, could be referred to as «anti-criminal intelligence», «police intelligence», or «law enforcement intelligence», but not «criminal intelligence». However, unlike operational-special activities such as counterintelligence (CIA) and special anti-criminal activity (SACA), it does not include measures to prevent and suppress intelligence-subversive and criminal activities, respectively. Therefore, it has a limited purpose, as it performs only one function – an informational one (satisfying specific information needs).

For this reason, the proposal to legislatively replace OIA, which is currently considered, under existing legislation, a generic category in relation to counterintelligence activity (CIA) and intelligence activity (IA), with «criminal intelligence» is regarded as unacceptable both from the perspective of theory and operational practice. Instead of properly reforming the normative legal definition and support of the special activities of Ukrainian law enforcement agencies and special services as a specific mechanism for counteracting threats to national security and combating crime, especially under the current conditions of repelling the full-scale military aggression of the Russian Federation, such a proposal essentially creates the illusion of solving the stated problem.

To eliminate the existing gaps, inconsistencies, contradictions, and other shortcomings of current legislation in defining and regulating the special activities of Ukrainian law enforcement agencies and special services aimed at ensuring national security and combating crime, it is proposed to develop a draft Law of Ukraine «On Special Anti-Criminal Activity» and adopt it through the Verkhovna Rada of Ukraine in place of the Law of Ukraine «On Operational and Investigative Activities». In this normative legal act, considering that special anti-criminal activity (SACA), along with counterintelligence activity (CIA) and intelligence activity (IA), constitutes a component of operational-special activity, it is proposed to define the concept of «special anti-criminal activity», establish the organizational and legal foundations of this type of activity of Ukrainian law enforcement agencies and special services in the sphere of combating crime, and grant the subjects of SACA the right to conduct intelligence measures to obtain preventive information on the preparation and commission of crimes and the persons involved.

Keywords: operational and investigative activities, criminal intelligence, anti-criminal intelligence, police intelligence, law enforcement intelligence, ensuring national security, combating crime, special anti-criminal activity.